

Samenwerking coöperaties en gemeenten essentieel

Verzilveren kansen lokale duurzame energie

Steeds meer Nederlanders werken samen om lokaal duurzame energie op te wekken en te besparen. Bijvoorbeeld door het opzetten van zonneparken, of door een gezamenlijke investering in een windpark. Veelal krijgt die samenwerking vorm als een energiecoöperatie. Coöperaties leveren niet alleen een bijdrage aan het realiseren van gemeentelijke ambities op het gebied van duurzaamheid. De inkomsten uit de energieproductie worden ook weer lokaal ingezet. Energietransitie kan daarmee fungeren als motor voor lokale en regionale ontwikkeling. Wat kunnen lokale energie-initiatieven en gemeenten voor elkaar betekenen?

Een werkgroep binnen de coöperatie Leudal Energie heeft ervoor gezorgd dat er twee wat grotere zonne-installaties op scholen draaien, met elk ruim 200 panelen. Die installaties zijn van de coöperatie en die verhuurt men aan de scholen.

TEKST: GERT JAN KLEEFMANN, LEENE COMMUNICATIE

De transitie naar een duurzame energievoorziening brengt een verschuiving met zich mee van grootschalige, centrale energieopwekking naar decentrale, lokale productie van energie. Zonne-, wind en bio-energie zijn overal beschikbaar en bieden kansen aan lokale initiatieven, veelal georganiseerd in de vorm van coöperaties. “Er liggen inderdaad volop kansen”, zegt Katrien Prins van Hier Opgewekt, kennisplatform voor lokale duurzame energie-initiatieven. “Maar lokale initiatiefnemers hebben bij het verzilveren daarvan wel ondersteuning nodig. Samenwerking met gemeenten, de rijksoverheid en

andere partners is nodig om van het eerste idee tot een plan en uiteindelijk realisatie en exploitatie van een project te komen.”

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland werkt vanuit het Rijk nauw samen met Hier Opgewekt. Zo brengt RVO.nl relevante expertise in over wet- en regelgeving, subsidies en financiering. En RVO is partner bij de organisatie van het jaarlijkse event van Hier Opgewekt en financiert ze de jaarlijkse Lokale Energiemonitor.

Hier Opgewekt

Het Kennisplatform Hier Opgewekt is in 2012 opgericht.

Prins: “We zagen dat steeds meer burgers samen initiatieven ontwikkelden op het gebied van energiebesparing of het lokaal opwekken van energie. Veel van die initiatieven liepen tegen dezelfde generieke vragen aan. Bijvoorbeeld op het gebied van wet- en regelgeving of de financiering van projecten. Onze overtuiging is altijd geweest dat wanneer je lokaal aanwezige kennis landelijk deelt, je een stuk verder komt. Dat is wat we nog steeds doen: kennis ophalen bij bestaande initiatieven en die vervolgens via onze website verspreiden. Kort gezegd: we maken energie-initiatieven zichtbaar, delen kennis, verbinden partijen met elkaar, en we ontwikkelen samen met coöperaties en experts kennis en tools om de energietransitie verder te versnellen. Zo hebben we bijvoorbeeld een beslisboom gemaakt voor zon. Daarmee kunnen coöperaties direct zien of zon iets voor hen is: welke daken zijn geschikt, van welke financiële regelingen kunnen ze gebruik maken en wat is uiteindelijk het rendement? Coöperaties hoeven dan niet zelf met allemaal excelsheets in de weer en een wiel uitvinden dat in feite al bestaat.”

Samenwerking lokale initiatieven en gemeenten

Eén van de kennisdossiers van Hier Opgewekt richt zich op de samenwerking tussen lokale energicoöperaties en gemeenten. De praktijk laat zien dat samenwerking weerbaarstig kan zijn. Gemeenten kennen vaak langdurige procedures en veel regels, die een belemmering kunnen vormen voor lokale initiatieven. Prins: “Daarnaast zie je nog weleens dat een gemeente roept in 2030 energieneutraal te willen zijn, terwijl daar eigenlijk nog niet naar gehandeld wordt. Ook bij lokale initiatieven lopen karakter en kwaliteit sterk uiteen. Van zeer specifieke tot zeer brede ambities, en van vrijwillige burgerinitiatieven tot beginnende maatschappelijke ondernemingen.” Als het gaat om samenwerking tussen lokaal initiatief en gemeente, zijn er tal van scenario's denkbaar, schetst Prins: “Een gemeente kan meewerken en meedenken: wat hebben

jullie voor plannen en hoe kunnen wij helpen bij de realisatie? Ondersteuning kan zich ook concentreren rond het toekennen van subsidies aan projecten van een coöperatie. Maar energicoöperaties kunnen ook een rol krijgen binnen gemeentelijk beleid. Daarnaast treden sommige gemeenten op als opdrachtgever voor concrete activiteiten, bijvoorbeeld op het gebied van energiebesparing. En een gemeente kan een rol spelen in de voorfinanciering van projecten. Er is dus niet één blauwdruk voor samenwerking. Een voorwaarde voor succes is in ieder geval wel het gezamenlijke besef dat gemeenten en lokale duurzame energie-initiatieven elkaar nodig hebben. Alleen met die gezamenlijke overtuiging heeft structurele samenwerking aan een duurzame gebouwde omgeving een echte kans.”

Oprichting coöperaties ondersteunen en aanjagen

Het besef elkaar nodig te hebben was – en is – in de Midden-Limburgse gemeente Leudal, met zo'n 37.000 inwoners

verdeeld over zestien kernen, zeker aanwezig. Robert Wilms, beleidsmedewerker milieu bij de gemeente Leudal: “Op het gebied van duurzame energie zijn we koploper in Midden-Limburg. We hebben hier de grootste biomassa-centrale van het zuiden. En ook het grootste windpark van Limburg staat in Leudal. Daarnaast liggen er bij veel inwoners zonnepanelen op de daken. Die drie dingen samen zorgen ervoor dat het opwekken van hernieuwbare energie in onze gemeente goed loopt.”

De koploperspositie van Leudal komt niet uit de lucht vallen. Wilms: “Een aantal jaar geleden hebben we als gemeente – wethouder Piet Verlinden zeker niet in de laatste plaats – gezegd: we gaan inzetten op het zelf opwekken van energie. Dat leek toen nog verre toekomstmuziek; we hadden nog geen windparken en nog geen biomassa-centrale. Om stappen te maken hebben we op twee sporen ingezet: enerzijds het goed vormgeven van de faciliterende rol van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van bestemmingsplannen en vergunningverlening. Anderzijds – en dat is eigenlijk veel belangrijker – hebben we veel gedaan om lokale initiatieven te stimuleren en de oprichting van energiecoöperaties actief aan te jagen en te ondersteunen.”

Energietransitie zelf vormgeven

Har Geenen, voorzitter van Leudal Energie, de eerste lokale energiecoöperatie van Limburg, is goed te spreken over de betrokkenheid van de gemeente bij de energiecoöperatie: “Al bij het van de grond krijgen van het initiatief speelde de gemeente een belangrijke rol. Het is een jaar of zes geleden allemaal begonnen bij de uitnodiging van de gemeente aan inwoners en bedrijven om in een aantal bijeenkomsten mee te denken en te praten over ‘Leudal over 20 jaar’. Daaruit is een groepje ontstaan dat zich met energietransitie is gaan bezighouden en daarbij vanuit de gemeente actief werd ondersteund. Wij wilden zelf als inwoners heel graag een nadrukkelijke rol spelen, de energietransitie zelf mee helpen vormgeven, en dat niet overlaten aan de gemeente. Dat heeft ertoe geleid dat in mei 2013 op het gemeentehuis de duurzame energiecoöperatie Leudal Energie is opgericht.”

De eerste actie van Leudal Energie was ‘wordt lid met led’s’. Geenen: “Mensen die lid werden kregen drie ledlampen cadeau. Daarmee was direct al de helft van de contributie terugverdiend. Daarnaast zijn we direct gestart met de campagne

‘Leudal zoekt zon’, bedoeld om particulieren aan te zetten om zonnepanelen aan te schaffen. Wij hielpen hen daarbij door een beperkt aantal installateurs ‘aan te bieden’ die we hadden geselecteerd op basis van kwaliteit en prijs. De verschillende acties hebben ertoe geleid dat we na een jaar op 100 leden zaten. Inmiddels zijn dat er 220.”

Burgemeenten: dit willen wij ook wel

Wilms is ervan overtuigd dat een goede samenwerking tussen gemeenten en coöperatie een essentiële voorwaarde is voor het succes van lokale energieprojecten: “In Leudal hebben we nu een heel actieve energie-coöperatie. Omliggende gemeenten hoorden daarvan en zeiden: ‘dat willen wij ook wel, maar bij ons komt het niet van de grond’. Toen hebben we samen met de Milieufederatie Limburg een plan opgezet. De boodschap: bij ons heeft het gewerkt door als gemeente mensen uit te nodigen. Is dat misschien ook iets voor jullie? Daar zijn we alle gemeenten in de buurt mee afgegaan en hebben met de wethouders gesproken. Die voelden er wel wat voor: een burgerinitiatief dat aan de slag gaat met duurzame maatregelen. Dat zagen ze allemaal wel zitten. Uiteindelijk heeft dat ertoe geleid dat in de omliggende gemeenten vier nieuwe coöperaties zijn opgericht.”

Financiering vaak een puzzel

Binnen de coöperatie Leudal Energie is inmiddels een behoorlijk aantal werkgroepen actief die zich met uiteenlopende onderwerpen bezighouden. Geenen: “We hebben bijvoorbeeld energiecoaches die woningen scannen en mogelijkheden voor energiebesparing in kaart brengen. Daarnaast zijn we ook een energieleverproject gestart. De energie die wij – maar ook andere coöperaties in het land – opwekken gaat naar OM (voorheen de Duurzame Energie-unie, red.). OM levert de energie vervolgens aan afnemers, waaronder dus ook onze afnemers in Leudal. Een andere werkgroep heeft ervoor gezorgd dat er twee wat grotere zonne-installaties op scholen draaien, met elk ruim 200 panelen. Die installaties zijn van ons en die verhuren we aan de scholen. Daar hebben we dus jaarlijks inkomsten van. We hebben er natuurlijk zelf ook in moeten investeren, minstens 20% van het totale bedrag. Om dat bij elkaar te krijgen hebben we bij onze leden geld opgehaald. Dat hebben zij aan de coöperatie geleend en de coöperatie heeft dat als eigen kapitaal in de installaties gestoken. De leden krijgen jaarlijks rendement uitgekeerd.” De financiering van projecten vraagt overigens vaak wel het nodige gepuzzel, maakt Geenen duidelijk: “Sommige projecten kosten veel meer dan de coöperatie in huis heeft. Dan moet je van alles organiseren om geld binnen te halen. Sinds twee jaar heeft Leudal Energie een samenwerkingsovereenkomst met de lokale Rabobank. Daar komt geld vandaan. Daarnaast hebben we van de gemeente een startsubsidie gekregen. En ook heeft de gemeente aan verschillende projecten subsidie toegekend. Voor een nieuw windpark dat we momenteel voorbereiden is de provincie bereid een lening te verstrekken in de ontwikkelkosten. Bovendien zijn we lid van de landelijke koepel van coöperaties, REScoopNL, dat een revolverend fonds beheert, waaruit wij ook een bedrag krijgen. De veelheid van financieringsbronnen maakt wel duidelijk dat het belangrijk is goed de weg te weten op het gebied van financieringsmogelijkheden.”

BETROKKENHEID RVO.NL

RVO.nl trekt sinds enkele jaren intensief samen op met Hier Opgewekt. “We ervaren dat coöperaties goed de weg weten te vinden naar het kennisplatform Hier Opgewekt. Hierdoor is het voor ons efficiënt om samen te werken”, aldus Rinske de Jong, adviseur Duurzame Energie en werkzaam in het team Lokale Duurzame Energie-initiatieven van RVO.nl. “Hier opgewekt verbindt ons met de coöperaties en de praktijk van de lokale initiatieven waardoor wij goed weten wat er binnen de lokale beweging speelt.”

Energietransitie als motor

Bij de voorbereiding van het nieuwe windpark werkt Leudal Energie samen met een aantal andere coöperaties in de regio, vooral om grootschaliger projecten van de grond te tillen.

Het park zal – eenmaal gereed – met drie turbines kunnen voorzien in de elektriciteitsbehoefte van 5.000 tot 6.000 huishoudens, “Hier speelt ook de gemeente een nadrukkelijke rol”, zegt Wilms. “Vanwege de grootte van het project hebben we samen met de provincie de regierol gepakt. We hebben niet alleen plekken aangewezen die in aanmerking komen voor de realisatie van het windpark; we hebben vooraf ook vastgelegd dat een substantieel deel van het windpark in eigendom moet komen van lokale energiecoöperaties. Inwoners moeten er dus zelf in kunnen participeren. Dat komt niet alleen het draagvlak ten goede, maar levert bovendien het meeste profijt op voor de omgeving. Lokale coöperaties hebben dus een voorkeurspositie ten opzichte van bijvoorbeeld grote commerciële partijen.”

Geenen haakt daar op in: “Participatie van lokale coöperaties heeft enorme voordelen voor een gemeente. Het draagt bij aan het behalen van de ambities van gemeenten op het gebied van duurzame energie en de inkomsten uit energieproductie blijven bij de lokale energiecoöperaties en worden weer lokaal ingezet. Bijvoorbeeld om nieuwe duurzame projecten te financieren. Dat stimuleert ook de lokale economie. Energietransitie fungeert daarmee als een motor voor lokale en regionale ontwikkeling.”

Bouwen sterke organisatie essentieel

Om die motor optimaal te laten draaien is het voor een coöperatie van groot belang zoveel mogelijk mensen bij de initiatieven te betrekken. Leden werven dus. “Maar”, zegt Geenen, “vergroening van energie is voor de meeste mensen niet echt een dagelijkse zorg. Het is lastig om klanten en leden te werven voor een lokaal energiebedrijf dat nog maar kort bestaat. Maar het is – zeker met het oog op het nieuwe windpark – echt nodig dat een groot aantal mensen mee-investeert. We zijn daarom nu ook bezig met het opstellen van een communicatieplan dat zich specifiek richt op het werven van nieuwe leden. Daarbij maken we overigens dankbaar gebruik van alle kennis die Hier Opgewekt daarover in huis heeft.”

“Het initiëren van grotere projecten vraagt niet alleen om een groter ledenaantal, het vraagt ook om een organisatie die kan omgaan met een toenemende complexiteit”, zegt Prins: “Als je groeit is het voor enkel vrijwilligers vaak niet meer te doen. Om groei te realiseren moet je voor sommige zaken op zoek naar mensen die zich professioneel voor willen inzetten; een projectleider voor een windpark bijvoorbeeld. Dat is niet iets waar je een vrijwilliger blij mee maakt. Het is daarnaast heel belangrijk om een sterke organisatie te bouwen. Hoe zorg je ervoor dat die organisatie toekomstbestendig is? En het bestuur alles goed op orde heeft? Dat zijn zeker aandachtspunten. Je moet goed weten waar je naar toe wilt en hoe je dat wilt doen.”